

Weichbild magdeburski w układzie śląsko-małopolskim.**Wersja sandomierska**

Rękopis Rosyjskiej Biblioteki Narodowej w Sankt Petersburgu, sygn. Lat. Q II 157, tekst 2, k. 105rb–123rb

Odczyt: Maciej Mikuła

[k. 105rb] Incipit Ius municipale per Cunradum civem Sandomirinesem de Theutunico translatum in Latinum.

Sequitur prologus.

[k. 105va] In nomine Patris. Primo dicit de summa Trinitate et fide, et hoc opus locatum est supra firmum fundamentum, de quo dicit Apostolus: Fundamentum nemo ponere potest, preter id, quod positum est, quod est Christus. Ubi enim Christus fundamentum non est, ibi null[i]us boni operis potest superesse edificium ad invocacionem summe et individue Trinitatis. Exemplum laudabile me compellit et ratio voluntaria, quia hoc a maioribus factum esse dinoscitur, quod a maioribus sit completum. Et mos retinendus est fidelissime vetustatis, licet enim non sit exemplis, sed legibus iudicandum, verumptamen exemplum potest aliquis sequi maxime, ubi recte factum aliquod intuetur. Ad probandum, siquidem quod in quolibet principio a gloria Trinitatis debeat auxilium peti, sola ratio sufficere potest, cuiuslibet enim rei potissime [s] pars est principium, et ex hiis, [k. 105vb] que inchoate sunt, non potest ordinabiliter agi. Quod per se patet, qui aliter et bene et laudabiliter omnia geruntur, si principium fuerit decens et amabile Deo, et uno est, ut bono peragantur exitu, que malo iam inchoata sunt inicio. Quibus omnibus luce clarius apparet, quod finis laudabilis a bono dependet principio et tamquam suo maiori subiacet et maioribus maius vertitur et ibi caucius est agendum. Ipsa enim est benedicta Trinitas, in cuius nomine et consilio omnis actus progreditur. Sic enim ad omnipotentis Dei auxilium debemus oculos erigere, ut non in armis sciencie et elloquentie iaculis confidere valeamus, sed omnem et spem, omnem propositum erigamus ad providenciam Trinitatis, ipsa enim errantibus aurem aperit et inclinat: Apprehendite enim disciplinam, nequando irascatur dominus et ne pereatis de via iusta [Ps 2,12]. Sermo propheticus exortat, felix exortacio, et dulce consilium; qui enim apprehendit sapienciam, Christum, ut [a] verum, fateor, apprehendit. Ipse enim est sapiencia, iusticia, veritas, fortitudo, sancitas. Et qui ignorat et sapienciam et Scripturas, Christum ignorare scripture testimonio perhibetur. [k. 106ra] Christus etenim Dei virtus est iuxta Apostolicum. Apprehendit siquidem sapienciam, qui insipenciam procul pellit, egressus enim unius alterius operatur ingressum. Cum renunciatur improbitati, nascitur virtus. Qui enim sapienciam non apprehendit, improperebitur ei a Domino, et ideo sacerdocio non finietur et intellectus ignorancie latitans, mentis oculis excecatus iusticiam invenire non poterit. Sine qua, etsi ceterarum virtutum in ipso fulgeant radii, pro nichilo reputantur, ipsa est enim, que inter ceteras virtutes

perfectissima dicitur, que hoc omnibus iura distribuit et ex causa iusticia appellatur, ut legitur in auctoritatibus, ut omnes obediant. Hoc enim illa virtus laudabilis, que diffinitione nobili diffinitur. Iusticia est constans et perpetua voluntas, ius suum cuicumque tribuens, que concupiscencie conatus sua virtute comprimit ac desiderat confrenare, ut in prohemio decretalium. Cum igitur subiectum presentis libri nullum possit aliud ponere preter ius et iusticiam, felix liber est cui tam nobile famulatur subiectum, felix, inter cuius ubera liber iste tamquam mirre fasciculus poterit commorari. Merito igitur, cum opus tantum [k. 106rb] agreditur, ut librum signatum septem sigillis aperiat, supreme Trinitatis auxilium expetet et imploret. Ego siquidem inter^b ceteros lectores minimum me reputans et ignorancie mee tenebras non ignorans, excusare me deberem, cum propheta dicente: ·A·,·a·,·a· Domine Deus, nichil nescio loqui, qui ego puer sum [Jr 1,6], quoniam altus puteus est sapientie, et non est cum quo hauriam, quemadmodum mulier Cananea, cum de Dei omnipotentis, qui aquam vivam distribuit largitur, confisus misericordia opus presens egreditur spem gerens firmissimam, quod de fonte gratarum suarum ad siccitatem meam rivulam [s] derivando, de pane sue consolacionis, ne in via deficiam, buccellam michi porrigat. Ne igitur prolixitas, que frequenter parat [s] fastidium, sermonem protrahat inmensum, sed attendens, quam omne artificium per exercitium recipit incrementum, non in armis sciencie vel eloquencie iaculis confisus, sed omnem spem, omnem propositum referens ad omnipotentis Dei legis consilio, que est omnium vera salus. Sed quoniam scriptum est, ut nemo in scolis alciozem locum teneat, nisi cui laborum assiduitas et studiorum prolixitas [k. 106va] suffragatur, ego fundo principium super lapidem angularem, qui est Christus Ihesus, Alpha et O[mega], principium et finis. Amen.

^a *plama inkaustu*; ^b *nadpisane przez autora podstawy nad skreślonym ins*

[hasła: prolog]

Incipit fundamentum.

[1] Cesar Octo Ruffus fundavit templum Meydeburk et dedit civibus municipale ius secundum eorum arbitrium et secundum consilium seniorum. Extunc arbitrati sunt, quod elegerent scabinos ac consules, scabinos ad diuturnum tempus et consules ad unum annum. Qui tunc iuraverint et nunc iurant annis singulis, quando elliguntur, ius ac profectum ac honorem custodire civitatis et agere, quanto caucius et melius sciant aut possunt, cum consilio aut iuvamine seniorum. Consules exponunt suum conventum secundum suum placitum et voluntatem cum consensu. [^a] Consules eciam habent potestatem iudicandi super quamlibet vacuam mensuram ac pondera iniusta, et choros iniustos et cuiuslibet cibi seu potus mercimonia. Et quicumque hoc violaverit, demeretur tres Slawicas marcas, que faciunt XXXVI solidos. [k. 106vb] Quando consules suum conventum exponunt, extunc ibi quidquid statutum fuerit aut compromissum in isto conventu firmum inviolabiliter debet observare. Et quicumque hoc violaverit, consules habent peragere. Et quicumque ad conventum venire

neglexerit, dum signum datur per campanam, demeretur sex denarios. Sin autem sibi conventus pronunciatus fuerit, demeretur quinque solidos etc.

^a na marginesie znak nowej sekcji

[hasła: rajca, ławnik, rada, starsi, Magdeburg, cesarz, kadencja, miara, waga]

[2] De iure penesticorum.

Qui penestici vocantur, si in aliquo demerentur vel si in aliquo delinquerint in statutis civitatis, ita ut civitatis aut consulum decreta violaverint, si in hoc convicti fuerint, demerentur cuttem cum crinibus aut III solidos. Et hoc arbitrio suo committitur, quod horum recipere velint. Quando penesticus consulum aut civitatis statutum infringerint foro infrunito, ita quod cuttem cum crine demerentur [s] et cum pecunia redimet sine iure, et non potest amodo aliquod forum comestibile absque civitatis aut consulum consensu exercere. Et si alii homines, qui communitatem aut fraternitatem habent in comestibilibus, consulum seu civitatis conpromissum, seu hos oportet emendare secundum ius et edictum civitatis, et non possunt ulterius aliqua comestibilia [k. 107ra] vendere, nec communitatem habere seu acquirere absque consensu consulum aut civitatis.

[hasła: kupiec, rajca, cech, cena, kara na skórze i włosach, targ, statut, wilkierz, zezwolenie, nawiązka]

[3] De iniustis mensuris et ponderibus.

Si metrete aut alie mesure fuerint parve seu iniuste pense, quod consules bene agere possunt secundum honorem civitatis aut cum triginta^a solidis emendare.

^a w rkp. xxxta

[hasła: miara, waga, kara, rajca, nawiązka]

[4] De tribus iudiciis provincialibus sequitur.

Ille supremus iudex, qui Meydiburk iudicio presidet, hoc est castellanus, qui iii iudicia provincialia in anno: unum iudicium in die sancte Agathe, secundum in festo sanctorum Johannis et Pauli, tertium in octava beati Martini. Si ceciderit aut evenerit aliquod horum iudiciorum ad diem celebrem aut feriatum, extunc ammisit suum iudicium. Et si scultetus aut solus castellanus ad iudicium non venerit, quia scultetus castellano primam sententiam debet invenire, et si scultetus non venerit ad castellanum, extunc X talenta demeretur, nisi legale impedimentum, quod probare potuerit, ut ius dictaverit. Quidquid criminale illius cause factum seu commissum

fuerit xiiii diebus ante suum iudicium comissi fuerint, hoc castellanus debet iudicare et non alius.

[hasła: Magdeburg, sędzia, kasztelan, sądy wielkie, sołtys, przestępstwo, roczek, posiedzenie]

[5] [k. 107rb] De iudicio burgravii.

Stuprum, obsidium et irruenciam domiciliorum iudicat castellanus et nullus alius. Sed si presens esse non poterit castellanus, extunc cives eligunt unum iudicem loco iudicis castellani. Castellani pena et recompense, quod acquisitum fuerit in iudicio bannito, debet per VI ebdomadas. Pena castellani tria talenta, pena sculteti viii solidos. Quando castellanus surgit et iudicavit, tunc iudicium suum expiravit et statim iudicium —^a — sculteti disponit a proximo ad duas septimanas etc.

^a *litera opatrzona z obu stron kropkami celem skreślenia*

[hasła: Magdeburg, burgrabia, zasadzka, podpalenie, napad na dom, kasztelan, sąd, kara sądowa, termin, zapłata, wynagrodzenie]

[6] De iure sculteti in tribus iudiciis.

Scultetus eciam habet tria iudicia legalia in anno: unum in Epifania aut die sequenti, secundum tercia feria post ad conductum Pasche, tertium feria tercia post festum Sancte Trinitatis. Post hec disponit sua iudicia continue ad duas ebdomadas. Si dies iudicialis evenerint ad diem celebrem, bene potest ultra diem aut duos post diem celebrem iudicium [k. 107va] suum disponere. Iudicium sculteti nemo potest hominum indicare, nisi scultetus solus vel preco, nec suus famulus. Quodsi scultetus in domo non fuerit et si criminale nephas —^a— audierit exortum fuerit, cives statuunt unum iudicem pro crimine manifesto. Scultetus eciam debet habere legalitatem a domino terre et cum eo debet esse feodatus et verum suum feodum esse debet. Insuper liber esse debet et legitime natus de terra.

^a *skreślone przez autora podstawy*

[hasła: sołtys, termin, dzień świąteczny, sługa, wymóg, lenno]

[7] De clamore in vulneribus et in monomochalibus vulneribus legitur.

Quodsi homo vulneratus fuerit, si clamorem proclamaverit et si ceperit hunc, qui ipsum vulnerat, et eum ad iudicium deduxerit, et si tunc ipsum cum hiis, qui suum clamorem audierunt, protestare metseptimus, propius est eum vincere, quam ille possit eum evadere. Pro vulnere manum et pro homicidio collum. Si vulnus profunditatem unguis habuerit ac longitudinem membri habuerit, acquirit homo

duellum pro uno vulnere, et si [k. 107vb] victor fuerit, victus a victo[re] pro vulnere manum,
pro homicidio collum.

[hasła: zranienie, skarga, samosiódm, przysięga, współprzysiężnik, bliższosc do dowodu, kara ucięcia ręki, kara śmierci, ścięcie, rana]

[8] De conflictu, qui sit in die aut tempestate noctis.

Si continget criminale nephas aut conflictus nocte vel in die, si probus homo pro eo acusetur, propius est evadere metseptimus, quam ille possit super eum protestari, quia in isto loco conflictus per neminem visus est.

[hasła: przestępstwo nocne, samosiódm, przysięga, współprzysiężnik, bliższosc do dowodu]

[9] De diffinicionibus sentenciarum.

Nec castellano, nec sculteto tenetur scabinus nec civis extra veros dies iudiciales diffinire, nisi sit factum manifestum, et vulnera mortalia vel homicidia, aut furta seu alia criminalia. Castellanus aut scultetus bene possunt omnia iudicare pro debito, pro quo absque testimonio agitur, nisi si civis agat contra hospitem et hospes super civem pro debito cum testimonio, de quo alter alteri fassus est, quod bene potest iudicare sine mora. Et si uni adiudicatur debitum, habet solvere sequenti die, quod tenetur. Sed hospitem oportet iuramento probare, quod sit alienigena et ita remote domicilia habeat, quod una die ad iudicium venire non possit etc.

[hasła: sołtys, kasztelan, wyrok, rana śmiertelna, zranienie, zabójstwo, kradzież, gość, dług, sąd gościnny, mieszczanin, sąd]

[10] [k. 108ra] De querimonia, que pernoctaverit pro vulneribus.

Quodsi victor vulneratus fuerit, ea die iudicium non quesierit et sua querimonia pernoctaverit et, qui inculpatur, tunc comparuerit, evadit eum metseptimus, quam ille possit super eum protestare. Sed si tribus iudiciis non comparuerit, quarto iudicio describetur, ita tamen, si iusto modo citatus et super eum conquestus fuerit.

[hasła: zranienie, skarga, zwłoka, uwolnienie od skargi, samosiódm, przysięga, współprzysiężnik, sąd]

[11] De stupro, insidiis.

Stuprum et obsidium et irruenciam domicilii burgravius iudicat nec alter nullus. Si aliquis irruerit super domicilium alicuius tempore nocturno vel diurno, cum temeraria

violencia, nulla procedente querimonia, et si in manuali facto deprehensus fuerit cum clamore, et si clamorem cum auditoribus metseptimus suorum vicinorum hoc ostendendo probare poterit secundum iuris exigenciam, malefactor collum demeretur. Sin autem manu factum manifestum non fuerit, extunc propius est evadere metseptimus, quam aliquo testimonio vinci possit.

[hasła: gwałt, napad na dom, zasadzka, burgrabia, skarga, gorący uczynek, samosiód, przysięga, współprzysiężnik, bliższość do dowodu]

[12] Sequitur de hominibus, qui multis vulne[k. 108rb]ribus vulnerantur.

Quicumque vulneratus fuerit, si clamore proclamaverit et ad iudicium pervenerit, de quocumque querulatur, qui presens fuerit, et si habuerit hos, qui suum clamorem audierunt, et quot vulnera habuerit, tot homines potest inculpate. Sin autem hii homines comparuerint, duellum in ipsis acquirere potest. Sin autem plures iudicialiter infestaverit, quam vulnera habuerit, alii omnes evadent suo iuramento metseptimus.

[hasła: zranienie, skarga, rana, uwolnienie od skargi, samosiód, przysięga, współprzysiężnik]

[13] De obligacione pignorum.

Obligat aliquis mercimonia vel alia bona mobilia pro debito ex parte iudicii, et ille pronunciat tribus iudiciis, ut est iuris, et quarto iudicio super eo dominium receperit ac appropriatum sibi fuerit, et cognoscencie donum dederit coram iudice et scabinis. Et iuste in posterum ad repetendum sua bona pervenerit, possidens propius est suum pignus servare cum iudice et scabinis, quam ille, qui caret possessione etc.

[hasła: zastaw, towary, dobra ruchome, ruchomości, dług, termin, roczek, sędzia, ławnik]

[14] De iure feminarum sequitur.

[k. 108va] Si aliquis ducit uxorem et si vir de hac luce discedit, uxor nichil habet in suis bonis, nisi sibi dederit pro dotalicio aut vite provisione pro sua vita in iudicio bannito. Nulla mulier potest vite provisionem, nec dotalicium hereditarij[e] observare. Et cum de hac luce discedit, ad heredes revertitur sui mariti. Quodsi sibi maritus mulieri nichil etiam suis bonis dederit, in possessione bonorum sui mariti debet permanere, et pueri sibi necessaria ministrabunt, eoque in viduitate et si sine marito permanere voluerit. Si vir oves habuerit, quas mulier recipiet ad supellectile. Et si pueri vellent mulieri {mulieri} servare potest testimonium virorum ac mulierum metseptima, qui tunc presentes fuerunt. Si vir pueros habuerit, aut mulier, quicumque ex hiis exhereditati fuerint, si moritur vir, hii pueri, qui in hereditate patris sunt, recipiunt bona et non hii, qui exhereditate sunt, sed hereditatem vendere non possunt absque

coheredum consensu. Hii pueri, qui in potestate patris tempore [k. 108vb] moritur, istius partem dividunt inter se equaliter $\vdash q^a \vdash$, tam exhereditati, quam domestici.

^a skreślone przez autora podstawy

[hasła: żona, mąż, wdowa, wiano, sąd wyłożony, uposażenie, gerada, dziecko, współprzysiężnik, samosiódm, przysięga, wydzielony, dziedzictwo, spadek]

[15] De fiscacione seu publicatione possession [s].

Quando alicui sua possessio publicata fuerit iuste ac iudicialiter, quociens exit vel intrat, tociens penam iudici demeretur, ita sit publicacio super ipsum rite ac iuste acquisita.

[hasła: mulkta, kara sądowa, konfiskata]

[16] De dono infra annum possesso sequitur.

Quidquid masculus datur sub banno, si possidebit pacifice et quiete absque arestacione aliqua anno et die, hoc propius ac melius obtinere potest cum iudice et scabinis, quam ab ipso aliquis possit exbrigare. Quodsi iudex et scabini mortui fuerint, quod tamen cum aliquis aliis fidedignis ad minus duobus scabinis, quatuor viris probitate probatis testimonio [probet], et sic bona sibi donata obtinebit etc.

[hasła: transakcja, rok i dzień, termin, spokojne posiadanie, sędzia, ławnik, świadek, współprzysiężnik]

[17] De dono in infirmitate donato sequitur.

Nemo masculus nec nulla mulier possunt in facto egritudinis de suis bonis alicui ultra tres solidos absque heredum consensu $\vdash$ et sic^a $\vdash$ [k. 109ra] sive voluntate.

^a skreślone przez autora podstawy

[hasła: darowizna *mortis causa*, zgoda, żona, mąż]

[18] De hereditate, ubi nec fratres nec sorores.

Quodsi hereditas in fratribus et sororibus defectum habuerit, extunc omnes hii, qui se linea equali consanguinitatis ostendere poterint, in hereditate succedunt equaliter. Qui autem in possessione est, si bene sacerdos est aut manserit, tamen suppellectilia recipit, quodsi nulla puella fuerit. Si autem puella et sacerdos fuerint, tunc suppellectilia inter se dividunt.

[hasła: dziedzictwo, spadek, siostra, brat, pokrewieństwo, gerada, kapłan]

[19] De firmacione pacis.

Quidquid masculo datur in iudicio bannito coram iudice et scabinis, ibi recipiens dat unum solidum pro doni cognitione, quem recipiunt $\vdash^a$ scabini.

^a skreślone przez autora podstawy

[hasła: sąd wyłożony, sędzia, ławnik, pamiętne, darowizna, transakcja]

[20] Sequitur de debito per iuris extor[sionem].

Quicumque aliquem coram iudicio pro debito impulsaverit, si debitum coacto iure consecutus fuerit, oportet eodem die solvere et iudex in eo suam penam acquisivit. Si autem querimonia facta fuerit super aliquem pro debito, de quo fatetur, solvere tenetur infra duas ebdomadas, et si tempore statuto debitor non solverit, extunc in eo iudex suam penam acquisivit. Extunc mandat solvere ad octo dies, deinde ad tres dies, extunc [k. 109rb] die sequenti. Quocienscumque tunc mandatum debitor adimplere neglexerit, tociens penam suam in eo iudex acquisivit. Si penam iudici et debitum creditori solvere contempserit, extunc fiscatur sua possessio. Per hoc compellitur, quod debitum creditori et pena iudici persolvatur. Sin autem possessione caruerit, extunc banno compellitur, tunc bene potest comprehendi, ubi usus [s] fuerit pro debito et pena. Et quicumque ipsum ultra hoc tenuerit, penam iudici demeretur.

[hasła: dług, skarga, świadczenie, termin, dłużnik, sędzia, mulkta, kara sądowa, wierzyciel, posiadanie, kara]

[21] De pena illius, qui scabinum illicitis verbis in sede iudiciali obruit.

Quicumque scabino in scampno iudiciali improperaverit aut turpibus verbis eum obruerit, scabinus lucratur suam emendam XXX solidos, iudex suam penam acquirit. Obruitur autem scabinus, postquam sententia sua diffinita sit et consensus aliorum scabinorum preterierit, extunc omnes emendas acquirunt, iudex penas, et quot pene fuerint, totidem et pene iudici acquiruntur.

[hasła: podróż, dług, sąd, termin]

[22] De impedimento ad limina sanctorum sequitur.

Si quis ad limina sanctorum, nundinas extra provinciam aut extra terminos ire voluerit, [109va] et si aliquis ipsum pro debito impedire voluerit, hoc fieri non debet, oportet

ius suum recipere coram suo iudice. Et si uni testimonium adiudicatum fuerit, inducias trinas duas hebdomadas obtinebit, quodcumque elegerit aut iudicio proximo etc.

[hasła: ławnik, ława, obraza, kara sądowa, mulkta, nawiązka, wyrok]

[23] De iudicio et concordia et rancore, que coram iudicio concordata fuerit.

Quando concordia inter discordantes coram iudicio ordinata fuerit, diuturnos fremitus, homo protestare potest cum iudice et scabinis. Quodsi scabini mortui fuerint, tunc protestatur cum hominibus fidedignis, qui iudicio affuerunt. Quidquid protestantur aut confirmant, hoc iudex cum ipsis debet protestare et confirmare. Sed ubicumque concordia ordinata fuerit extra iudicum, hoc facilius potest probare vir cum sex testibus solus septimus, qui interfuerunt aut viderunt concordiam esse factam. Ubi concordia et vera fremitus diuturna coram iudicio seu ordinata fuerit, si ipsa violat adversa pars, et si $\neg$ vinet ^a vincetur, [k. 109vb] ut ius dictaverit, cum iudice et scabinis, pro vulnere manum, pro homicidio collum. Sin autem contingerit, quod alter eam infringeret, hunc tamen emendam dare cum recompensa oportet, pro vulnere ix talenta, pro homicidio xviii talenta, nisi se posset excusare.

^a skreślone przez autora podstawy

[hasła: ugoda, sąd, sędzia, ławnik, samosiódm, przysięga, współprzysiężnik, kara ucięcia ręki, kara śmierci, nawiązka, zapłata, wynagrodzenie]

[24] De filio excipere coram iudicio et mercede deservita.

Et vir quivis potest filium suum exemere, quem habet in potestate, coram iudicio pro quolibet crimine capitali tacto sacramento metseptimus^a secundum ius municipale. Simili et vir potest filium suum, quem in potestate habet, tribus vicibus, ubi ad collum aut ad manum pertransit. Quarta vero vice ipsum solum propria in persona respondere oportebit, et patrem in suo iure non impedit, et filius propius bene respondisset. Si autem simul pater cum filio in eodem crimine coram iudicio impulsati fuerint, extunc pater filium exemere non potest, nisi prius se ab eodem crimine expurgabit. Famulus potest mercedem suam, quam promeruit, quinque solidos probare tacto sacramento, ita cum si dominus [k. 110ra] voluerit consentire. Si autem voluerit dominus tacto sacramento metseptimus, quod persolvit, tunc propius est evadere, quam famulus obtinere. Si autem famulus suam mercedem super dominum suam [s] obtinuerit coram iudicio, pro eo dominus nullam penam iudicii demeretur, sed dominus famulo eandem mercedem eodem die solvere tenetur indilate. Si alter alterum pro vino aut alio potu inculpare voluerit, evadet et illud debitum, in quo nullum dominium ostendere poterit aut probare, protestare etc.

^a w rkp. metvii

[hasła: syn, ojciec, zastępstwo, przysięga, samosiódm, współprzysiężnik, kara śmierci, kara ucięcia ręki, przestępstwo, sąd, sługa, pan, uwolnienie od skargi, samotrzeć]

[25] De dono, quod viro vel femine coram iudicio bannito datur sequitur.

Donum, quod datum fuerit viro vel mulieri in iudicio bannito, in eo mulier cum sua parte sive dono pro suo arbitro facere potest absque omni contradiccione quidquid placet. Idem potest vir cum parte sui doni, quidquid deliberaverit modo simili, quam ipse suscepit. Si moritur femina absque herede, ita quod nullum a suo marito peperit, et ipse heredit data sua successoria, seu sua prospera fortuna acquisita super suum proximum naturalem successorem, sive sit masculus sive femina, qui sibi sit [k. 110rb] paris condicionis. Idem facit vir. Insuper omne aurum et argentum informatum, et omnis siligo et carnes cum cervisia et vino, et panis, que vel quod aut quantum post xxx permansit, vel permanserunt, totum cecidit heredibus viri et non mulieris, exceptis pulmentariis, de quibus mulier recipit mediam partem et heredes viri reliquam mediam tenebunt.

[hasła: darowizna, wiano, uposażenie, żona, sąd wyłożony, sprzeciw, dziedzic, mąż, dobra nabyte, spadkobierca, równy stanem, srebro, złoto, gerada]

[26] De rebus, que spectant ad hereditatem sequitur.

Ista sunt, que ad hereditatem spectant: omne aurum et argentum informatum, omnia vasa argentea, et tela, que non incisa ad muliebria vestimenta, et sartagines, que a loco non moventur, et dolea, et vasa distillatoria, et omnia caldaria, excepto caldari, in quo liquesit cera, quod spectat ad suppellectile. Omne proprium, quod ^alocando ^alocando possessionem [s] est, et omnia arma et gladii omnes, et eciam omnes olle eree ac morsee, et cinguli, braciiles, et anuli viri, hec predicta spectant ad hereditatem. Mense et lavatoria, omnes ciste planis cooperimentis, et sedilia, pelves cupree, et ciste pharine, et ciste annonarum, et porci, qui [k. 110va] in curiis sive in domibus nutriuntur, spectant ad hereditatem. Et omnes porci impinguati spectant ad pulmentaria. Ubi pulmentaria dantur et omnis expensa domestica, que ex potestate viri est, et omnes vacue pulmentario [s] recipit mariti uxor, et non sua cognata proxima.

^a skreślone przez autora podstawy

[hasła: dziedzictwo, spadek, gerada, część obowiązkowa, okrasa, srebro, złoto]

[27] De viro, qui alterum vulnerat vitam suam defendendo sequitur.

Vulnerat quis alterum vitam suam defendendo supra viam publicam, quod ille ipsum percuttit aut vulnerat, et si clamore proclamaverit, comparet violenter, seu proterve, conqueritur iudici, et qui non potest, nec audet, pro imbecillitate sui corporis tunc

comparare, et inposterum eadem die tunc compareat, et conqueratur iudici et scabinis, et ostendat sua vulnera, et $\vdash$ ps^a $\dashv$ protestetur per hos, qui suum clamorem audierunt, quod initium contencionis sui adversarii fuerit et suum, et quod ipse se defenderit in defensione vite sue, et ipse acquirit querimoniam primam. Sed si pervocabit [s], extunc hoc fieri non potest.

[hasła: zranienie, zwłoka, obrona konieczna, droga publiczna, sędzia, skarga, uszkodzenie ciała, ławnik, świadek, obwołanie]

[28] Sequitur de duobus, qui de stirpe Sclavica fuerint et se [k. 110vb] mutuo vulneraverint.

Quodsi se duo vulneraverint mutuo iure municipali, qui ambo processerunt a stirpe Sclavica et tamen Sclavi non sunt, compareat et conqueratur in Sclawico idiomate alterum, non oportet sibi respondere, si placet, nisi conqueratur in eo idiomate, quod sibi innatum est per ius municipale.

[hasła: zranienie wzajemne, język słowiański, skarga, odpowiedź na skargę, prawo miejskie]

[29] De causa, de qua promittitur coram iudicio bannito.

Quod si duorum virorum querimonie dilate fuerint in iudicio bannito coram iudice et de voluntate iudicis et consensu, et parcium arbitrorum et utrocumque, quod inter ipsos concordia extra iudicium debeat terminari, nec ultra causam peragendam, et se arbitri ad hoc electi de causa intromittant concordandi, absque iudicio et querimoniam repetendo cum consensu iudicis. Et si alter ex eis inposterum suam querimoniam velet renovare pro hac causa coram iudicio, protestare potuerit cum iudice et scabinis, quod causa absque iudicio debeat terminari.

[hasła: skarga, sąd, ugoda, zgoda sądu, sędzia, ławnik]

[30] Sequitur de duobus, qui se vulneraverint equaliter.

[k. 111ra] Quodsi se duo mutuo vulneraverint equaliter, ex hiis unus vadat ad iudicem in domum suam, et querimoniam facit, alter veniat ad quatuor bancos cum clamore scabinis et iudicio astantibus, et vulnera ostendat, et mittat pro iudice et conqueratur, ipse primam querimoniam obtinebit, et si testes super hoc habuerit a scabinis aut astantibus iudicio, quod inter quatuor bancos querimoniam facerit^a.

^a w rkp. facerit

[hasła: zranienie wzajemne, sędzia, ławnik, rana, skarga]

[31] Sequitur de duobus, qui se vulneraverint equaliter.

Et si se duo mutuo vulneraverint equaliter et querulentur equaliter, quicumque ex eis in alterum duellum adquisierit, sed tunc ius <eius^a> adversarius collum demeretur. Ita tamen, si vulnus monomachale fuerit. Et si alter ex eis, antequam duellum acquisitum fuerit, moritur, adversarius collum demeretur.

^a *nadpisane, zapewne przez autora podstawy*

[hasła: zranienie wzajemne, pojedynek sądowy, kara ucięcia ręki, rana godna pojedynku, kara śmierci]

[32] De viro, qui alterum vulneraverit in facto recenti sequitur.

Si aliquis detinet hunc, qui ipsum vulneravit in facto recenti et ipsum cum clamore ad iudicium deducit, qui sic querulentur cum prolocutore: “Domine [k. 111rb] iudex, ego cum querela propono super istum virum, quod ipse venit inter municipalia vel in strata regia, et in me pacem violavit, et me spoliavit in meo corpore et in bonis meis, et me vulneravit, dum pacem in me confregit. Tunc vidi ego ipse ipsum in persona propria, et proclamavi eum cum clamore, et ipsum captivum huc ad iudicium deduxi, et volo eum vincere per hos, qui clamorem meum audierunt, et cum meo testimonio vero, ut ius michi diffinierit. Et in sententia requiro, quomodo hoc probare debeam, ita ut michi proficiat in iure meo”. Tunc satisfacionem adversarius relictam petat pro hac querimonia, et dicat se de facto innocentem. Ille, qui ipsum captivum in manifesto facto detinuit, facilius eum vincere potest cum testimonio, qua[m] ipse evadere possit. Si, ut iuris est, probaverit testimonio, illi solvet collum, si est homicidium, vel ad manum, si vulnus est monomachale, ad iudicium ipsum cum manifesto facto produxerit. Pro teste vir quivis alteri astare potest, [k. 111va] qui in suo iure non possit argui, excepto patre et fratre, et filio, mercenario.

[hasła: zranienie, skarga, gorący uczynek, pełnomocnik, droga królewska, sąd, gwar, zabezpieczenie, niewinność, zabójstwo, kara śmierci, kara ucięcia ręki, rana godna pojedynku, świadek, ojciec, syn, brat, najemnik]

[33] Sequitur de duobus, qui se vulneraverint: unus gladio alter cutello vide.

Quod si se duo vulneraverint: unus cultello, alter gladio, et si vulnera utriusque monomachalia fuerint, illi cum gladio solvit manum, illi cum cultello solvit collum, quia cultellus infert furtivam mortem.

[hasła: zranienie wzajemne, nóż, miecz, rana godna pojedynku, kara ucięcia ręki, kara śmierci]

[34] De duobus, qui se vulneraverint et causa eorum pernoctavit.

Eciam si alter alterum vulnerat et causa sua pernoctaverit sibi debet indici in iudicio proximo. Et si vir $\vdash$ wl^a $\dashv$ vulneratus fuerit et $\vdash$ wsr^a $\dashv$ vulnus monomachale non fuerit, et si comparuerit et conquestus fuerit, sibi indici debet ad iudicium proximum. Si vulnus monomachale fuerit, tunc continuo sibi iudex formari debet pro facto manifesto.

^a skreślone przez autora podstawy

[hasła: zranienie, skarga, zwłoka, rana godna pojedynku, sąd, sędzia]

[35] De duobus, qui se vulneraverint et ambo coram iudicio compareant.

Si duo se vulneraverint et ambo iudicio compareant et querimonias proponant, qui primam precellentem [k. 111vb] querimoniam protestare poterit, apud suum adversarium duellum acquirere, si ipsum iusto modo salutavit, et vulnus monomachale fuerit. Sin autem ad diem $\vdash$ duello^a $\dashv$ duellum dilatatum fuerit, et si alter pugillem convenerit super alterum, et si ille protestare poterit, quod pugil sit mercenarius, extunc iure duello sibi cedere potest.

^a skreślone przez autora podstawy

[hasła: zranienie wzajemne, sąd, skarga, pojedynek sądowy, rana godna pojedynku, odroczenie, pięściarz, zastępca, najemnik]

[36] De caucione fideiussoria pro vulneribus usque ad iudicium.

Si vulnerat vir alterum, et si caucionem fideiussorie fecerit usque ad iudicium, et iudex hic ipsis pacem indixerat, et si ipsum postea occiderit, et si fideiussores posuerit pro causa eadem, ipse tamen propius est evadere metseptimus de homicidio, quam aliquis super ipsum protestare possit. Si autem coram iudice comparuerit, et si in iudicio bannito manu pax promissa fuerit coram iudice et scabinis pro primo vulnere, et si ipsum postea occiderit, hoc melius potest super eum protestare, quam ipse evadere possit.

[hasła: zranienie, poręczenie, sąd wyłożony, sędzia, pokój, uwolnienie od skargi, samosiód, przysięga, współprzysiężnik, zabójstwo, ławnik]

[37] De duobus, qui se mutuo vulneraverint, et querimonia usque ad iudicium dilatata.

Si se duo mutuo vulneraverint et ambo [k. 112ra] coram iudicio comparuerint et querulose proponant, et querimonia usque ad iudicium dilata fuerit, qui primo querulatus fuerit, moriatur ab hiis vulneribus, mortuus ad iudicium portetur, et alter vulneratus eciam comparuerit, et unus de mortuis, agnatus <^{cognatus} ^a> loquatur contra

vulneratum cum testimonio, quod ipse suum affinem occiderit, et pro eo petat iudicium. Extunc ille petat satisfactionem de iure et ostendet suam innocentiam cum suo testimonio evadere duo [ss] |testimonium ^b| homicidium. Si hoc, ut iuris est, protestaverit, propius est evadere, quam ille super eum poterit protestare, quia ambo coram iudicio querimoniam inceperunt. Sed suum testimonium sic debet procedere, quod initium contencionis illius fuerit, et suum. Et si suos testes incontinenti habere non potuerit, terminum sex ebdomadas acquirit, tunc facilius potest evadere homicidium metseptimus, quam ille cum testimonio ipsum vincere possit. Si autem ille ipsum monomachaliter alloquitur, extunc ipsum pro suo collo pugnare oportebit etc.

^a nadpisane, nie jest wykluczone, że przez pisarza innego niż autor podstawy; ^b podkropkowane w sensie skreślenia

[hasła: zranienie wzajemne, sąd, skarga, odroczenie, krewny po mieczu, poręczenie, gwar, zabezpieczenie, termin, bliższość do dowodu, niewinność, zabójstwo, uwolnienie od skargi, pojedynek sądowy]

[38] De equo, quid promitti debeat, cum venditur. [k. 112rb]

Si mas equum vendiderit, promittere debet in equo, quod stabilis non fuerit, ita quod a loco discedere tempore se offerente voluerit, et videre apparens si sit equus cecus, et eciam a iusta arestacione.

[hasła: sprzedaż, koń, ewikcja, odpowiedzialność, wada faktyczna, wada prawna]

[39] De fure, qui in die tres solidos aut in nocte vii denarios, aut plus, subtraxerit sequitur.

Si fur clara die de luce deprehensus fuerit, qui bone fame sit, furtum minus quam tres solidos valeat, cuttem cum crine demerentur. Sed si furtum ultra tres solidos valeat, reus patibulo. De hiis denariis iii solidi medium fertonem debe[n]t ponderare. Si autem fur tempestate noctis deprehensus fuerit cum denariis, reus suspendio.

[hasła: kradzież w dzień, kradzież w nocy, dobra sława, kara na skórze i włosach, kara śmierci, powieszenie]

[40] Sequitur de viro, qui super alium querimoniam fecerit.

Conqueritur vir super alium pro bonis, quod vera sit hereditas, et quod ille teneat cum iniuria, et sua successio sit a patre suo, predecessore, ut si ille comparuit super quem querela proposita fuerit, et dicit se huic bonorum defensorem, [k. 112va] et bona possiderit pacifice et quiete, anno et die, et contradiccione qualibet non obstante et est iuste ac rite |me ^a| meum predium censuale, ipsum oportet suum defensorem

nominare, et ad dies statuere, si potest, et cum defendente seu defensore conservat sua bona in eo, si defensus fuerit, ut iuris est, et ad defensorem. Si autem sibi defectus fuerit in defensore, actor conservat suam legalem proprietatem, in bonis eisdem, quia quivis homo conservat suam innatam hereditatem, sive naturalem porcionem, facilius quam alter emptam proprietatem, aut predium censuale, cum impossibile sit aliquem de naturali portione defraudari.

^a skreślone przez autora podstawy

[hasła: skarga, nieruchomości, dziedzictwo, spadek, ojciec, krewny po mieczu, spadkodawca, spokojne posiadanie, świadek, rok i jeden dzień, termin, prawo naturalne]

[41] De hereditariis censualibus sequitur.

Si homo habuerit hereditatem censualia et bona a quodam monasterio, et si dominus aut abbas sibi non confitetur, aut conventus, hic vir potest metseptimus protestare suorum coheredum, quilibet iurabit singulariter, quod iustum ac successorem suum sit predium censuale. Et si dominus seu abbas [k. 112vb] hiis septem de ipsorum bonis denegaverit aut fateri voluerit^a, extunc ipsorum quivis metseptimus suorum coherendum bona sua obtinebit.

^a w zgodzie z sensem przepisu: noluerit

[hasła: dziedzictwo, własność, dobra czynszowe, klasztor, pan feudalny, opat, samosiód, przysięga, współprzysiężnik]

[42] De testimonio pro persolutis debitis.

Si debet vir producere testimonium super proprium alterius metseptimus, aut mettercius, hoc probare oportet cum possessis hominibus, qui in iudicio astare solent, et domicilia habentibus supradicto iudicio. Si autem debet vir persoluta debita protestare super proprietatem alterius, hoc esse iterum debent possessi homines domicilia habentes, si {in} hoc in iudicio non viderunt, nec in iudicio fuerit confirmatum etc.

[hasła: własność, samosiód, przysięga, samotrzeć, posesjonaci, współprzysiężnik, domicyl, okręg sądowy, dług zapłacony]

[43] De ~~testi~~^a testimonio pro debito persoluto.

Si aliquis debet debita persoluta probare, protestando pro debito, hoc facere debet cum talibus hominibus, qui in suo iure argui non possunt.

^a skreślone przez autora podstawy

[hasła: dług zapłacony, współprzysiężnik, przysięga]

[44] De viro habentem [s] filium, et ducit viduam habentem pueros.

Si vir ducit viduam, que unum filium aut plures habuerit et ipse nulla [k. 113ra] bona habuerit nec ipsa, et vir unum filium habuerit cum sua prima uxore, et si fortuna arridente per suos labores bona habuerint aut proprietatem emerint, sive hereditatem, aut super bona mobilia sive mercimonia posuerint, et inposterum vir moritur et uxor, extunc filius viri propior est accipere hereditatem, quam pueri femine, aut sororis sue, vel eciam neptes ex sua filia. Ita tamen, si filius patri sit paris condicionis. Proxima cognata uxoris recipit suppellectilia de iure.

[hasła: wdowa, syn, dobra, własność, dziedzictwo, ruchomość, towar, żona, spadek, zasady dziedziczenia, reguła, siostra, wnuk, wnuczka, równy stanem, krewna, gerada]

[45] De viro, qui sua bona in iudicio bannito uxori et aut pueris.

Si vir aliquis dederit pueris suis aliqua bona sua, et sue uxori, in iudicio bannito circa vitam suam, et bone rationis, et si sibi paris condicionis filius fuerit, et si desuper vera pax firmata fuerit, et si inposterum alteri in eisdem bonis aliquid dederit, et ille, cui prima donacio sit, bene contradicere potest de iure. Ita tamen, si testimonium desuper iudicis habuerit et scabinorum, quod sibi primum donum donatum sit absque contradiccione illius, qui ad hoc successor fuerit infra annum [k. 113rb] et diem. Extunc contradicere non possunt, si illi desuper testes habuerint.

[hasła: dobra, transakcja, sąd wyłożony, dożywocie, równy stanem, pokój, roszczenie, sędzia, ławnik, darowizna, sprzeciw, spadkobierca, rok i dzień, prawo]

[46] De heredibus censualibus bonis et edificiis.

Si vir sue uxori sua edificia dederit, que super bona censualia edificata fuit, coram domino proprietatis, et coram suis convicinis, tempore vite sue, et inducit eam in possessionem, et si discedat ab hac luce sine prole, si heres suus super bona eadem loqui voluerit post mortem, vel nichil in eis poterit obtinere, si mulier protestare potuerit, quod sibi datum fuerit. Si autem edificia viri propria fuerint, extunc heres mulieri infringere potest, nisi donacio in iudicio bannito fuerit confirmata. Quia nullus suum proprium dare potest, nisi in iudicio bannito, vel coram iudice et scabinis, si suus heres contradicat. Si autem hereditaria censualia bona fuerint, extunc sue uxori dare non potest absque heredum consensu, vel absque domini proprietatis consensu, in cuius bonis sunt. Si vir mercimonia vel bona mobilia habuerit, [k. 113va] quod cum bonis emerit eisdem successoris paterna successione, hoc uxori sue dare non poterit, nisi in iudicio bannito coram iudice et scabinis. Si vir habuerit bona mobilia aut

mercimonia, que sibi propriis laboribus aut prospera fortuna accreuerunt cum sua uxore, que potest dare in valitudine vite sue, cuicumque placet, in quolibet sine contradiccione.

[hasła: mąż, żona, budynek, dobra czynszowe, własność, krewny, dożywocie, spadkobierca, dziedzic, potomstwo, sąd wyłożony, transakcja, sędzia, ławnik, sprzeciw, dobra dziedziczne, zgoda, zezwolenie, towar, ruchomość]

[47] De iure liberi in emendis.

Ubi aliquis monasterii obnoxius suam penam demeretur, hoc sunt XXX solidi, obnoxius bene potest bona sua resignare et iterum suscipere et dare cui placet, contradiccione qualibet non obstante, quod [s] propriis laboribus acquisivit. Ubi obnoxius suo domino suum censum subtraxerit, pro eo tria talenta demeretur. Quidquid obnoxius criminalis cause comiserit, pro eo qui nullus queret iudicium nisi domini advocati. Quando obnoxius moritur, extunc suo domino aut suo advocato oportet dare denarios obnoxietarum [s] et meliorem equum, quem habet. Idem oportet facere sacerdotem [k. 113vb] suo archipresbitero, dum moritur, tunc oportet sibi dare meliorem equum.

[hasła: mnich, zakonnik, klasztor, sprzeciw, przestępstwo, sąd, wójt, arcybiskup, koń]

[48] De viro, qui absque herede moritur.

Si moritur vir absque herede et neptem ex filia habuerit, que exheredata fuerit circa suam vitam, idem nepos maiori iure recipit bona avi materni, quam iudicium, qui sibi est paris condicionis, iudicium recipit cum arma bellica

[hasła: dziadek, córka, syn, spadkobierca, spadek, herget]

[49] De abtestacione manus pro falso aut vulneribus.

Si unus alteri abtestare manum suam pro falso, hoc oportet, quod faciat mettertius cum talibus hominibus, qui in suo iure argui non possunt. Si autem facere debet pro vulnere in facto manifesto, oportet quod hoc faciat metseptimus, per iusticiam pacis, ita tamen, si manifestum factum cum malefactore ad iudicium deductum fuerit.

[hasła: samotrzeć, kłamstwo, fałszywe zeznanie, rana, gorący uczynek, samosiód, przysięga, współprzysiężnik, pokój]

[50] De viro, qui moritur et pueros habuerit.

Cum moritur vir, qui pueros habuerit, qui ad annos discrecionis non dum pervenerunt, proximus cognatus debet ipsorum esse tutor, usque ad annos $\vdash$ probitatis ^a $\dashv$ pubertatis pervenerint. Et idem nondum adhuc pubertatis attingerit, adiutor suus [k. 114ra] eousque debet esse proximus cognatus suus, eousque ipse ad annos pervenerit discrecionis, et rationem anno ad annum $\vdash$ et ^a $\dashv$ de pupillorum bonis coram vero ipsorum tutore facere tenetur.

^a skreślone przez autora podstawy

[hasła: ojciec, dziecko, krewny po mieczu, opiekun, lata sprawne, dojrzały, sprawozdanie, rachunek]

[51] De equalibus querimonia, quod ad iudicium pervenerunt.

Omnis querela et testimonia, que cum criminosis violenciis cum clamore ad iudicium, in facto manifesto deprehense et deducte fuerint, virum metseptimum [s] protestare oportet circa ius pacis, exceptis vulneribus, que monomachalia non fuerint. Manifestum factum ubi esse dicitur, ubi viro gladius aut cultellus, aut sica et ubi vir captivatur, cum furtu aut spolio, deprehensus fuerit ducitur ad iudicium cum clamore. Insuper eciam manifestum factum ubi esse dicitur, ubi viro gladius aut cultellus, vel alia sica in manum deprehensa fuerit, cum qua pacem infregit, aut si in fuga facti deprehensus fuerit, et captivatus et ad iudicium cum clamore deductus fuerit. Hunc actor metseptimus vincere potest vel debet circa [k. 114rb] ius pacis. Et si factum manifestum cum viro ad iudicium deductum fuerit, stuprum et obsidium, et irruenciam domicilii, homicidium, furtum, spolium, probat hoc protestando metseptimus. Si vir de istis conqueritur, extunc sua querimonia debet sic procedere: “Domine iudex, ego conqueror Deo et vobis, quod hic iste homo venit intra municipalia, et in me pacem violavit, et me stupravit et spoliavit corpore et rebus et honore muliebri, de quo sufficiens habeo testimonium per eos, qui meum clamorem audierunt et ostendere volo, sicut de iure habeo, et requiro in sententia diffinita, quomodo ipsum vincere debeam, ut michi proficiat in iure meo”. Extunc ille petit [s] satisdacionem, si vult, quam sibi oportet facere, et dicat se de facto esse innocentem. Tunc tutor mulieris interroget in sententia diffinita, si mulier violenciam melius protestare poterit cum hiis, qui suum clamorem audierint, quam ille possit evadere, cum ad iudicium in manifesto facto sit deductus. Tunc diffinitur iure, quod ipsum possibilis [k. 114va] vincere cum hiis, qui suum clamorem audierunt, quam evadere possit. Et si hoc protestabitur, ut iuris est, adversarius collum demeretur. Idem vero iudicium super irruenciam domicilii iudicatur.

[hasła: skarga, przemoc, przestępstwo, sąd, gorący uczynek, samosiódm, przysięga, współprzysiężnik, pokój, rana godna pojedynku, kradzież, obwołanie, miecz, nóż, sztylet, ucieczka, pokój, zasadzka, gwałt, honor, gwar, zabezpieczenie, niewinność, uwolnienie od skargi, kara śmierci]

[52] De obsidiis et spolio.

Hic stat Cunradus et conqueritur super Henricum Deo et vobis, nostro regi aut duci, aut vobis, domine iudex ac toti universitati civitatis, divitibus et pauperibus, quod ipse inter municipale venerit ad locum talem, ubi Cunradus pace et quiete perfrui deberet et si obsidium fecit in strata regia, et in regia pace, et in eo municipali pacem infregit et ipsum vulneravit ac destruxit et spoliavit corpore et in rebus, et in eo talem strepitum perfecit, quod bene probare potest, cum ipse in eo pacem violavit et strepitum in eo comisit, tunc in propria persona vidit ipsum et ipsum clamore proclamaverit. Sic fatetur, diligit, si autem negabit, ipse eum vincere intendit, qui suum clamorem audierunt ac suo testimonio. Et sicut in manifesto facto deduxit ad iudicium [k. 114vb], sic in sententia requirit, quomodo ipsum vincere debeat, ut sibi proficuum sit in suo iure.

[hasła: skarga, król, książę, sędzia, miasto, zasadzka, droga królewska, zranienie, pokój, gorący uczynek, sąd, wyrok, prawo]

[53] De viro, qui vulneratus fuerit in facto manifesto.

Si vulneratus vir ad iudicium cum clamore decuctus fuerit in facto manifesto, et si ita debilis fuerit, quod per tutorem ipsum oportet querulari et prolocutorem per sententiam petat, extunc tali modo sua procedat querimonia: “Domine iudex, si me huic vulnerato dedistis pro avvocato, extunc in sententia requiro, si per iusticiam insidias per aliquem pati debeam, quam iure teneri debeam aut sustinere, cum verbum suam aut causam propter iuris exigenciam teneo”. Extunc sibi diffinitur, quod non. Extunc petat sibi correccionem. Cum obtinuerit, tunc petat colloquium pro consilio, et cum habuerit colloquium pro consilio, tunc requirat, qualiter suam querelam inchoare debeat, et hoc per sententiam diffinitivam, ut sibi proficiat in suo iure. Extunc diffinitur sibi cum clamore. Tunc interrogetur sentencialiter, si requiri debeat ab ore ad os, a quo suam habeat lesionem. Tunc sibi diffinitur, quod debeat. Extunc [k. 115ra] {extunc} emittuntur duo scabini et cum ipsis prece et duo viri, qui iudicio astare consueverunt, qui ab ipso solo audierint, a quo sua recipit vel habuerit dampna, vel quis in eo pacis federa confregerit. Extunc requiritur sentencialiter, si interrogari debeant circa iuramentum prestitum ac ius civitatis, quid ab eo audierint. Tunc unus interrogetur ad dicendum, quid ab eo audierint. Audita responsiva, tunc in sententia requiratur, quod fecerit, cum sibi diffinitur, quod sic, et etiam secundus et tertius interrogetur. Extunc sibi diffinitur, quod sic profecerit. Extunc querelam incipiet: “Domine iudex, si placet attende audire”. Tunc hic conqueritur super unum, si et super ·N·, quod ipsi venerunt intra municipale, et in eo pacem infregerunt, et ipsum vulneraverunt aut suum affinem proximum trucidaverunt, si homicidium fuerit, et ipsum spoliaverunt corpore et rebus, et pro eo iudicium petit. Extunc illi ter vocantur, quando vocati per clamorem ter fuerint, tunc conqueratur ulterius et nomet malefactores, ut prius querulatum fuerit. Idem faciet tertia vice. Extunc inducie indicantur per noctem. Si tunc non comparent, describentur. [k. 115rb] Si autem comparent, duellum in eis acquiri potest.

[hasła: zranienie, sąd, wyrok, skarga, sędzia, sprawiedliwość, posiedzenie, ławnik, szkoda, przysięga, prawo, zabójstwo, kradzież, zranienie, otrucie, noc, pojedynek sądowy]

[54] De fure vel raptore in facto manifesto etc.

Quando vir furem aut spoliatorem protestare voluerit, qui cum manifesto facto ad iudicium deductus fuerit, qui coqueratur sic: “Domine iudex, ego conqueror Deo et^a vobis super meum furem, quem cum apparenti furtu captivavi et ligatum ad iudicium usque perduxī, quod venit intra meos quatuor angulos et subtraxit mea bona michi, super quo bonum habeo testimonium cum hiis, qui meum clamorem audierunt, et ipsum vincere volo in iure meo ac meo testimonio, ut hic michi ius dictaverit. Et requiro, quomodo ipsum vincere debeam, ut michi proficiat in meo iure”. Tunc sibi diffinitur metseptimus, furtum presens fuerit. Idem iudicium pro spolio, et super raptorem etc.

^a *nadpisane przez autora podstawy*

[hasła: kradzież, złodziej, gorący uczynek, sąd, skarga, sędzia, dobra, samosiódm, przysięga, współprzysięжник]

[55] De eo, qui alterius fuerit prolocutor in iudicio.

Ubi vir verbum alterius loqui debet, ad quod sententiis scabinorum vel iure compellitur in facto manifesto, dicat sic: “Domine [k. 115va] iudex, me dedistis illi homini prolocutorem, extunc requiro in sententia, si ab aliquo pro eo immicicias aut timorem habere debeam, quod verbum suum pro iuris exigenciam loquar, quantum melius possunt ac valeo”. Quando hoc diffinitum fuerit, tunc sibi diffiniat coreccionem, quod si ipsum in aliquo neglexerit, quod a se $\neg$ neglexerit ^a $\neg$ negligere mecum aut per me alterum advocatum. Cum sibi hoc diffinitum fuerit, petat colloquium, si vult, et requirat in sententia, quando querelam inchoare debeat, ut sibi in suo iure $\neg$ debeat ^a $\neg$ proficiat. Cum sibi hoc diffinitum fuerit, tunc in sententia interroget, si lesus interrogare debeat, quis in eo pacem infringerit, si ita fuerit debilis, quod suum malefactorem nominare non possit. Quando igitur hoc diffinitum fuerit et ipsum iudex aut duo scabini aut duo viri, qui iudicio astare solent, viderint, requirat in sententia, si ipsi causa iusticie deberent dicere circa iuramentum ipsorum et ius civitatis, quod notorium ipsis de hoc facto fuerit. Cum hoc ipsi diffinitur ad secundum et tertium, extunc requirat in sententia, si iam profecerit. Cum sibi hoc diffinitum fuerit et pacis violator citatus [k. 115vb] per clamorem fuerit, ut iuris est, tunc dicat sic: “Domine iudex, placeat audire verbum suum”. Quod conqueritur vobis super hunc ·N·, quod ipsum in strata libera infestaverit ac intra municipalia in eo pacem infregit, et ipsum vulneravit et violenciam in eo peregīt, quam probando ostendere potest, et ipsum depredavit corpore et rebus, et tantum recepit sibi, quod non minus valeat, nisi bene duellum mereatur. Et super eo a vobis petat iustum iudicium. Extunc pacis violator proclamatur primo, secundo et tertio, per nomen suum ·N·, et iterum suam

querimoniam renovet in hunc modum: “Vobis conqueritur super virum ·N·, quod ipse venit intra municipale in strata regia, et in eo pacem infringendo”, et ipsum rebus et corpore sanitatis depredavit ac ipsum vulneravit et in eo strepitum fecit, quam apparenter potest demonstrare, et pro eo petit iudicium, et sic tertia vice faciat. Tunc ostendet vulnus et interroget in sententia diffinitiva, si suum pacis violatorem in aliquo loco invenerit, si ipsum licite posset arestare |ex iud^a| ex iudici. Cum igitur hoc diffinitum fuerit, tunc petat pacem, qui sibi indici debet.

^a skreślone przez autora podstawy

[hasła: sędzia, pełnomocnik, wyrok, niepełnosprawny, ławnik, przysięga, prawo, skarga, zranienie, przestępstwo, droga królewska, rana, okazanie ran, pokój, posiedzenie]

[56] De monomachali incitacione vel iure duelli. [^a]

[k. 116ra] expressum. Sic vincetur eciam et qui ad duellum captivatus aut salutatus fuerit, aut promittit aut fideiussorie caucionem fecerit comparere et non comparuerit ad iusticiam responsivam.

^a brak całej karty

[hasła: pojedynek, poręczenie]

[57] De eo, qui occisum vulneratum ad iudicium duxerit.

Quicumque occisum aut vulneratum virum captivum ad iudicium duxerit et ipsum pacis violatorem accusaverit, per duellum vel absque duello si non probaverit secundum iuris exigenciam ipse super idem iudicare debeat iudicium, quod super illum procedere debuerit, ac si iudicio convictus fuisset, et hoc per iusticiam pacis. Si vulneratus vir hunc alloquitur, qui ipsum vulneraverit, per duellum et si pro debilitate corporis duellum perficere non possit, et si tutorem non habuerit, qui pro ipso pugnare velit, inducie sibi ordinari debent, quousque sibi suum duellum perficere possit.

[hasła: zabójstwo, zranienie, sąd, pokój, skarga, pojedynek sądowy, prawo, pokój, sprawiedliwość, rana, niepełnosprawność, pojedynek sądowy, opiekun]

[58] De viro, qui vitam aut manum pecunia redimerit.

Qui vitam aut manum pecunia redimerit, quod iure demeruerit, hoc iure suo privetur.

[hasła: utrata prawa, pieniądze, wykupienie od kary, kara śmierci, kara ucięcia ręki]

[59] De fideiussoria caucione pro scelere conqueratur.

Qui etiam fideiusserit unum virum pro scelere [k. 116rb] ad statuendum ipsum coram iudicio, et ipsum statuere non possit, recompensam ipsum solvere oportet, et sibi in suo iure non obedierit ille, qui fuerat fideiussor, et nemo describi debet, nisi culpa cum collum sive ad manum sibi procedit etc.

[hasła: poręczenie, zapłata, wynagrodzenie, prawo, wina, kara śmierci, kara ucięcia ręki]

[60] De suppellectilibus.

Si mulier recipit suppellectilia, que spectant oves et modele et omnia cibaria domestica, de quibus vir indiget ad unius anni revolutionem, que in sua possessione ceperuntur, ad mulierem pertinet medietas. Cum viro moritur uxor, proxima sua cognata recipit suppellectilia, que debet viro donare suum stratum, ut stetit cum uxor sua vixit, cum |cuussino^a| cussino, sedile suum cum pulvinare, suum stratum cum lecto, cussinibus et culcitra, suam sedem cum sedis tectorio, quod singulis diebus de super iacuit, suam mensam cum mensali et manutergio. Hec nulla recipit pulmentaria.

^a *wymazane przez autora podstawy*

[hasła: gerada, mąż, krewna, część obowiązkowa, okrasa]

[61] De suppellectilibus mulierum.

[k. 116va] Mulier pro armis bellicis gladium mariti et suum runcinum vel dextrarium meliorem sellatum et meliora arma, que habuit pro corpore unius viri, cum decessitum in sua potencia, de iure debet dare pulvinar bellicale, hoc est lectum et duos cussinos, et duo lintiamina, et unum mensale, et duas pelves, et manutergium. Hec sunt universalialia bellica arma. Sed tamen aliqui homines diversa apponunt, que tamen ad ea non pertinent, sed quidquid ex hiis nominatis mulier non habuerit et hoc, quod dat, compelli non potest, manifesto probaverit pro qualibet re per se. Sed qui vir patenter ostendere poterit, ubi vir nec mulier per iuramentum ostendere potest. Ubi duo aut tres ad unica arma bellica nati fuerint, senior recipit gladium pro se et cetera dividunt inter se equaliter. Et ubi autem pupilli annos pubertatis non attingerint, eorum cognatus recipit arma [k. 116vb] bellica solus, et in eis tutor est puerorum quousque ad annos discrecionis pervenerint, extunc ipsis reddere tenetur et insuper omnia bona |sua^a| ipsorum, nisi rationem eis fecerit, quo ea ad eorum profectum converterit, aut per^b spoliū aut apparens infortunium et absque sua voluntate ammiserit. Ipse etiam etiam est vidue tractor, quousque maritum duxerit, si paris sibi condicionis fuerit. Post arma bellica mulier vite provisionem recipere potest et alia omnia, que ad suppellectilia pertinent, hoc sunt omnes oves et auces, ciste cum elevatis |tes^a| tecturis, omnia pulvi tectoria, cussina, anuli brachalia et crinalia, psalteria, lenteamina mensalia, pelves, manutergia, lucibula et omnia muliebria vestimenta, anuli et brachalia et omnes libri, in quibus mulieres consueverunt, que ad

Dei cultum pertinent, sedilia ac scrinia, tapecia et vela dorsalia, tectoria et balneamina et omnia pepla, et alia ornamenta capitis muliebria, hoc est, quod ad femine suppellectilia pertinet. [k. 117ra] Et ad huc diversa sunt, que pertinent singulariter non domino, sicut sunt forpices, seticule et speciala, sicut tela non incisa, nec aurum, nec argentum non textum non pertinet ad feminas. Et quidquid extra prenominata in rebus inventum fuerit, pertinet ad heredes. Si aliquis ex hiis obligatum fuerit circa vitam viri, qui mortuus est, exemet, si vult, ad quem de iure pertinet. Sacerdos dividet cum fratre, sed non qui monachus est. Sed puer in annis pubertatis religionem intraverit, bene potest exire, si vult, infra anni spacium et ius observet feudale et terrestre. Si autem vir, qui dum annos pubertatis implevit religionem et sua feoda vacant, quia bellicum resignavit. Quod hoc possit protestari per hos, cum quibus similem vitam visus est suscepisse etc.

^a skreślone przez autora podstawy; ^b nadpisane przez autora podstawy

[hasła: hergewet, gerada, kobieta, miecz, koń, mąż, przysięga, pełnoletność, lata sprawne, pupil, dobra, opiekun, wdowa, równy stanem, klejnot, srebro, złoto, zobowiązanie, kapłan, mnich, transakcja, lenno]

[62] De diffinicionibus sentenciarum.

Si qua sententia prius requiritur, hoc prior diffiniri debet. Ambo actor et ille, super quem conqueritur, hoc est respondens sive reus, possunt habere colloquia pro qualibet causa tribus vicibus, eousque ipsos preco revocat^a etc.

^a w rkp. revovat

[hasła: wyrok, skarga, odpowiedź na skargę, pozwany, posiedzenie]

[63] [k. 117rb] De iudicio iudicum.

In omni loco iuris est, ut iudex iudicet cum sentenciis. Aperta voce vir non loquatur coram iudicio, postquam prolocutorem habuerit, nisi si iudex eum requisierit, si in verbo consenciat sui advocati, bene dicere potest, sit non sit, aut desuper petere colloquium.

[hasła: sędzia, wyrok, sąd, pełnomocnik, posiedzenie]

[64] De fideiussoria pro bonis.

Si homo pro pecunia fideiussor aut debito fuerit et moritur vir, sui pueri aut sui heredes non tenentur pro eo solvere. Si vir pro pecunia fideiussor fuerit, fideiussorem pecuniam solvere oportet solum, aut probare, quod pecunia integraliter sit persoluta.

[hasła: pieniądze, dług, ojciec, dziecko, dziedzic, zapłata, poręczyciel, poręczenie]

[65] Sequitur. De viro, qui fustibus aut baculis fuerit percussus.

Si vir cum fustibus aut baculis percussus fuerit aut supra dorsum aut supra ventrem, et verbera fusca aut flavea fuerint et inflata, si desuper iudicem pro teste habere potest et omnes, qui hoc viderunt et audierunt, [k. 117va] ipse est duellum propius super eos acquirere, quam eum ipse evadere possit suo iure. Si autem super caput aut brachia percussus fuerit, quod alter ostendere possit, illi homines melius evadere possunt, quam ipse super eum probare possit, super suo iure. Si autem fatentur, quivis ammittit emendam et iudex acquirit suam penam. Si autem verbera mortalia fuerint, respondere tenentur cum duello, qui pro eo iudicialiter impulsati fuerint. Si autem mortalia non fuerint, respondebit cum duello et alii respondebunt absque duello, quia ipsi evadent cum suo iuramento.

[hasła: pobicie śmiertelne, świadek, sędzia, pojedynek sądowy, bliższość do dowodu, uwolnienie od skargi, przysięga, nawiązka, kara sądowa, mulkta]

[66] Sequitur. De hereditate mortui domini sine successore.

Quod si hereditas mortaliola [s] absque heredibus inventa fuerit seu reperta, regie cedet maiestati.

[hasła: kaduk, król, spadek]

[67] De viro, qui occisus fuerit et pueros habuerit.

Quod si vir, qui pueros habuerit, occisus fuerit, tres aut plures, et si vir unus pro eo iudicialiter fuerit impulsatus et evasit, ut [k. 117vb] ius dictaverit, et si sibi super ^{aaa} querimonia vera satisdacio facta fuerit, non tenetur, nec debite [s] ab hiis pueris inposterum pro eodem homicidio infestari.

^a w rkp. eo

[hasła: ojciec, dziecko, zabójstwo, prawo, uwolnienie od skargi, skarga, zabezpieczenie, gwar]

[68] Sequitur. De eo, qui alteri coram iudicio iurare debet.

Si vir alteri iuraverit coram iudicio digne et sine pena, potest superponere et deponere absque licencia, quod per hoc non ammittit.

[hasła: kara, przysięga, sąd]

[69] Sequitur. De arestacione equorum.

Si aliquis arestat equum et dicit, quod sibi aliquis subtraxerit aut subtractus fuerit aut sit spoliatus, ad hoc trahere debet, ut iuris est, extunc ille se bene ad iudicium^a suum trahere potest venditorem et venditorem nominare debet, si super quem se traxerit, et iurare tenetur tacto sacramento, quod ad verum se trahat venditorem. Non autem ipsum sequi debet ultra Mare Aquilonis. Et si defectus fuerit et neminem pro se respondentem habuerit, utpote venditorem habere poterit, ut se coram iudicio iactitavit, extunc sibi fideiussorie faciat caucionem iudici pro pena et expensis, quas adversarius [k. 118ra] suus expendit, et diem debet nominare, quando ibidem debet pervenire. Si autem dixerit, quod equum in foro communi aut libero emerit, extunc suam pecuniam, quam pro eodem equo dedit, integraliter ammittit, et illi suum equum reddere oportet, et nullam penam pro eo ammittit.

^a skreślone przez autora podstawy

[hasła: koń, zastępstwo, kradzież, sprzedaż, ewikcja, przysięga, odpowiedzialność, sąd, poręczenie, pieniądze]

[70] De pena iudicis et hereditate sequitur.

Quando iudex suam extorquet penam, alterius nec aliquam super hanc penam potest extorquere. Et vir bona iudicialiter alloquitur, ut iuris est, vel hereditatem, pro eo non indiget dare iudici quidquam, cum ipse sibi ad iusticiam iuvare teneatur. Et si homo suam querelam tenere promiserit, etsi medio tempore concordatum per bonum pacis fuerit, pro eo non plus ammittit, quam iudex acquirit suam penam.

[hasła: sędzia, kara sądowa, mulkta, dziedzictwo, prawo, sprawiedliwość, skarga, pokój]

[71] De eo, qui trucidatus fuerit et querulari voluerit.

Vir, si vulneratus fuerit et conqueri voluerit, iudex ipsum compellere nec ad aliquem potest querimoniam ultra suam voluntatem.

[hasła: zranienie, otrucie, skarga, sędzia, wola]

[72] Sequitur. De bonis illius, qui ad mortem condempnatur.

Et si vir descriptus fuerit aut ad penam mortis diiudicatus fuerit, sua bona nullus recipere habet, quam sui veri heredes.

[hasła: kara śmierci, konfiskata dóbr, dziedzic, spadkobierca]

[73] Sequitur. [k. 118rb] De viro, qui moritur et qui pueros legitimos etc.

Si vir moritur, qui habeat pueros et si bona donata nulli habuerit, sibi succedunt pueri, se equalis sibi nature fuerunt. Et si ex hiis pueris unus decesserit, mater sibi in sua parte succedit.

[hasła: ojciec, dziecko, dobra, spadek, równy stanem, matka, wola, zgoda]

[74] De hereditate puerorum, quam tutores habuerint.

Quando puer est xii annorum, tunc potest eligere pro sua voluntate quem voluerit pro tutore. Et qui suus fuerit tutor, matri rationem facere habet et adolescenti, quid cum bonis factum fuerit.

[hasła: dziecko, opiekun, matka, rachunek, sprawozdanie]

[75] De viro, quando suam libertatem debet probare.

Si vir alloquitur aliquem, quod suus sit illiber, si potest suam hereditatem protestare, propius est evadere, quam ille ipsum vincere possit. Libertatem suam vir probare potest cum tribus cognatis, sic metseptimus esse debet, sive sint viri sive femine. Et hoc scire debet quilibet legens, ubi scribitur agnatus, designat ex parte patris, ex parte patris gladii. Et ubi scribitur cognatus, ex parte matris designatur.

[hasła: wolność, bliższość do dowodu, uwolnienie od skargi, krewny po mieczu, krewny po kądzieli, samosiódm, przysięga, współprzysiężnik, mężczyzna, kobieta]

[76] [k. 118va] De pecunia taxillorum aut in ludo acquisita.

Si servus bona domini sui perluserit taxilis, aut obligat aut vendit, dominus potest arestare denuo iure, ut se ad ea bona trahat, ut iuris est. Si autem propria bona sua deluserit, aut quocumque modo a se alienaverit sua voluntate, dominus super sua bona nichil alloqui potest, quia servus tenetur solvere, et sic domino pro bonis servi non est licitum respondere. Si etiam conqueritur aliquis super aliquem pro debito aut peccunia taxillis aut ludo acquisita, pro eo sibi non habet respondere etc.

[hasła: sługa, pan, gra, przegrana, zapłata, skarga, dług, pieniądze, odpowiedzialność, koń, kradzież, transakcja]

[77] De illis, qui alicui dantur ad servandum.

Quicumque alteri sua bona ad servandum dederit, aut in deposito posuerit, si sibi subtracta fuerint, aut spoliatus eis sit, aut combusta, vel si mortuum fuerit, si equus vel peccora fuerint, non debet aliquod dampnum pro eo sustinere, si presumit iurare, quod absque sua culpa ammissum fuerit. Sed quid viro concessum aut obligatum fuerit, hoc in structum [k. 118vb] reddere tenetur, aut solvere secundum sui valorem. Si autem moritur equus aut pecus infra obligationem absque illius culpa, cui obligatum fuerit, et si iuramentum pro eo protestare presumpserit, quod sine culpa decesserit, non solvit, sed suam recompensam amittit, quia sibi fuerat obligatum.

[hasła: dobra, depozyt, kradzież, pożar, koń, bydło, szkoda, przysięga, wina, zobowiązanie, przysięga, zapłata, wynagrodzenie]

[78] De eo, qui se iuramento ex descriptione expurgavit.

Qui se traxerit a descriptione, ut si solutus, diiudicatus fuerit, iudex tamen in eo suam obtinebit penam. Et si sibi iudex fateri voluerit, ipse eum potest bene deponere [potest] per unum, qui eodem interfuit iudicio, quia nec captivus iudicio comparuit, nec proclamatus. Si autem iudex ipsum in posterum obiurare voluerit, ipsum in nullo ulterius obiurare potest, ad suam penam, si super eo testes habuerit, quod a descriptione abiuravit.

[hasła: kara, sąd, uwolnienie, sędzia, świadek, przysięga]

[79] Sequitur. De viro, super quem querulatum fuerit pro debito.

Si vir conqueritur super alterum pro suo debito cum testibus, hoc bene potest obtinere cum viris fidedignis, qui in suo iure non possunt reprobari. Ita tamen, si ille se dicit esse [k. 119ra] innocentem. Si autem respondens dixerit se debitum persolvisse, extunc impedit sibi suum iuramentum. Hoc bene probare potest metseptimus cum probis viris tacto sacramento.

[hasła: skarga, dług, świadek, niewinność, zapłata, przysięga, samosiódm, współprzysiężnik]

[80] De satisfacione sic dicitur.

Si super virum conquestum fuerit et satisfacionem pecierit, alter eam sibi negare eam sibi faciat, si ipsum per sententiam ad hoc compulerit. Si autem satisfacionem fecerit sibi, ad suum ius non nocet, nec ille plus lucratur cum satisfacione, qui eam petit, nisi quod ipsum nullus amicorum suorum impedire potest amodo pro hac causa. Satisfacione facta suam querimoniam meliorare non potest.

[hasła: skarga, gwar, zabezpieczenie, wyrok, prawo, krewny]

[81] De facto manifesto, quod ad iudicium aductum fuerit.

Omnis querela, que ad iudicium pro capitali crimine in manifesto deducta fuerit, debet conqueri cum clamore propter factum manifestum, quod ostendi debet in manifestum factum, ubi vir cum furtu aut preda captivus ad iudicium deductus fuerit cum clamore. Item eciam est ibi, ubi apud unum gladius aut cultellus et alia sica in manu deprehendit, cum quo pacem infregit, aut si in fuga facti captivatus fuerit et captivatus ad iudicium deductus [k. 119rb] fuerit cum clamore. Hunc actor metseptimus vincere debet circa ius pacis, si manifestum factum cum reo ad iudicium deductum fuerit.

[hasła: skarga, kara śmierci, sąd, gorący uczynek, kradzież, miecz, nóż, sztylet, samosiód, przysięga, współprzysiężnik, prawo, pokój, pozwany]

[82] De iudicio burgravii.

In iudicio burgravii Meydeburgensis potest vir pro debito bene querulare super actorem, aut oportet ab uno iudicio burgravii ad aliud suam sequi querelam, ita quod semper adversario suo denunciaret. Si autem super virum querimonia cum testimonio facta fuerit in eodem iudicio pro debito, et sic dic[it], quod persolverit, hoc probabit per homines fidedignos, quam ille ipsum vincere possit, quod facere potest incontinenti, si vult, aut per sex ebdomadas in iudicio sculteti. Si autem vir iuramentum unica manu prestare potest seu debet, quod in eodem iudicio facere oportet.

[hasła: burgrabia, Magdeburg, dług, powód, sąd, skarga, zapłata, świadek, termin, sołtys, przysięga]

[83] De iudicio iudicis.

Iudex debet iudicium exercere, et eo temptare cottidie in vero iudici loco, nisi sit, quod vir conqueri pro debito absque testibus voluerit, quod statim iudicare potest sine mora. Recompensam et emendam et penam iudici solvere debent ad diem et fuerit diffinitum, ut tunc pagamentum il[l]ud consuetum fuerit etc.

[hasła: sędzia, sąd, świadek, skarga, zwłoka, zapłata, kara sądowa, mulkta, nawiązka, zapłata, wynagrodzenie, zwyczaj, powód]

[84] [k. 119va] De fiscacione seu publicacione bonorum.

Si viro sua bona publicata seu fiscata fuerint iure, in eo ille possideat, qui hoc in fiscacionem deduxit cum fiscacione tribus diebus et tribus noctibus. Insuper in eodem debet comedere et bibere cum fiscacione, similiter et dormire. Deinde debet coram

iudicio pronunciare tribus vicibus semper ad duas ebdomadas, ad quartum iudicium iudex sibi pacem desuper formare debet, et sibi debet appropriare, et sentenciis scabinorum vendere. Extunc vendere potest cum scitu. Si tunc aliquid ultra suum debitum fuerit, cum scito illius reddere debet, cuius fuerit hereditas. Sed si deficit, agat ulterius.

[hasła: konfiskata, dobra, posiadanie, sąd, krewny, termin, sędzia, pokój, wyrok, ławnik, sprzedaż, dług, dziedzictwo, własność]

[85] De arrestacione rerum.

Si vir alloquitur bona, pannos vel quidquid suarum rerum fuerit, quod sibi subtractum aut raptum fuerit, ad hoc se unica manu trahere et iurare tacto sacramento, quod suum fuit et nunc suum sit, cum sibi subtractum, aut raptum fuerit. Si autem [k. 119vb] equus fuerit, quod sibi subtractus aut eo spoliatus fuerit, et ad hoc trahere debet equo super suum pedem anteriorem *pr z e d n o*, et sinistra manu equum capere per dextram aurem, et petere debet reliquias et prolocutorem. Et iuralibit equo tacto sacramento super caput, quod tunc suus fuerit et nunc suus sit, cum sibi subtractus aut eo depredatus fuerit. Extunc ille se ad suum trahat venditorem et ipsum iurare oportet super sanctos, quod trahat se cum equo ad suum verum venditorem, ibi eum sequi oportet, a trans Mare Aquilonis etc.

[hasła: skarga, przysięga, konfiskata, koń, kradzież, sprzedawca, srebro, kara]

[86] Debito post mortuam manum.

Quis super virum conqueritur pro debito a manu mortua, et ipsum infestare voluerit secundum edictum iuris, hoc facere potest unica manu tacto sacramento, si ille consenserit. Sin autem dixerit hic, super quem querimonia prolata fuerit, quod de debito nesciat vel in eo, ut sit obligatus, aut quod persolverit, hoc oportet iuramento probare metseptimus tacto sacramento.

[hasła: skarga, dług, prawo, przysięga, zapłata, zobowiązanie, samosiódm, przysięga, współprzysięжник]

[87] De viro, qui oportet ad iusticiam se exhibuerit.

Si vir cum scitu contra alium et ad iusticiam [k. 120ra] se exhibuerit, et alter noluerit aut spreverit, et vulneret illum non querulando absque iure, et ille, qui vulneratus sit, inveniatur defensionem et vulneret illum mutuo, et hic, qui primo vulneraverit suum adversarium, post ad iudicium veniet et conqueratur, alter, in quo pax sit violata, etiam postea veniat circa lucem diei et dicat, quod initium illius fuerit et non suum. Si hoc, ut iuris fuerit, metseptimus^a protestabitur, cum probis hominibus, qui viderunt et audierunt, et qui presentes fuerunt, acquirit primam querelam. Unus vir potest^b filium

suum exemere unica manu, quid est in pane suo non uxoratus, tacto sacramento, sic quod filius suus reus non sit.

^a metVIIus; ^b *pierwotnie* post

[hasła: sprawiedliwość, zranienie wzajemne, skarga, obrona, sąd, samosiódm, przysięga, współprzysiężnik, syn, zastępstwo]

[88] Sequitur. De vulneribus, que detenta fuerint in facto manifesto.

Si femina deprehensa fuerit in facto manifesto, sicut est in homicidio^a aut vulneribus duello dignis, ac ipsam propius est vincere metseptimus^b cum hominibus fidedignis, quam innocens fieri possit. Extunc ipsam iudicium pati oportet. Si autem vir querulatur super feminam pro homicidio aut vulneribus, quod eadem die factum [k. 120rb] fuerit ad <et c> visum, et si feminam fideiussoriam cautionem fecerit supra ius, de quo femina propius est evadere cum hominibus fidedignis metseptima, quam ultra aliquam vim in ea agere possit. Si autem femina inculpatur pro querimoniis pernoctatis, eo propius est evadere fessa [s] unica manu tacto sacramento, quam aliquis eam vincere possit, aut aliquid inposterum pati.

^a *przerobione przez autora podstawy z homiciudium*; ^b metVIIus; ^c *inną ręką dopisana sugestia* et

[hasła: kobieta, zabójstwo, zranienie, gorący uczynek, samosiódm, przysięga, współprzysiężnik, niewinność, skarga, uwolnienie od skargi, zwłoka]

[89] De duplicibus pueris.

Si vir duplices habuerit pueros et primos ante ea heredicavit exponendo, et si postea secundis aliquid dederit pueris in suis bonis, et moriatur idem vir, hoc secundi pueri ante tollunt. Et quidquid superfluum permanserit, hoc equaliter inter se dividunt, cum omnes sibi equales fuerint in natura.

[hasła: dzieci, wydzielenie, darowizna, dobra, równy stanem, podział]

[90] De impropere scabinorum sequitur.

Si vir scabinum in scampno indecenter in iudicio bannito increpaverit, si hoc probaverit per suos consodales, qui audierunt, illum [k. 120va] oportet dare scabino emendam et iudici penam.

[hasła: ławnik, sąd wyłożony, zniewaga, sędzia, kara sądowa, mulkta, nawiązka]

[91] De homicidio aut vulneribus.

Si super virum querimonia facta fuerit pro homicidio aut vulneribus, et ipse se acomodaverit circa suam hereditatem ad ~~comparare~~^a comparandum, et si protervus factus fuerit, quod non compareat, tunc debet vocari clamore, ut iuris est. Et si non comparet, tunc debet proscribi etc.

^a skreślone przez autora podstawy

[hasła: skarga, zabójstwo, zranienie, ucieczka, prawo, sąd, zapłata, wynagrodzenie, dziedzictwo, spadek, kara sądowa, mulkta, poręczenie, zabezpieczenie, dług]

[92] De contencione, que in die sit aut in nocte.

Si causa contencionis oritur clara die, et probus vir in eo accusetur, qui ibi visus non fuerit, de quo propius est evadere metseptimus cum hominibus fidedignis, qui presentes fuerunt, quam eo duellum acquirere possit. Si autem super virum idoneum circa noctis tempestatem pro homicidio aut vulneribus duello dignis accusatum fuerit, quod noctis tempore factum sit, de quo propius evadet metseptimus cum hominibus probatis bonitate, circa quos tunc fuit.

[hasła: skarga, bliższość do dowodu, samosiódm, przysięga, współprzysiężnik, pojedynek sądowy, zabójstwo, zranienie, przestępstwo nocne, uwolnienie od skargi, niewinność]

[93] De petitione prolocutorum.

Quem vir pro advocato rogaverit, hunc suam causam tenere oportet iure, nisi se excusaverit cum pena.

[hasła: pełnomocnik, prawo, kara]

[94] Sequitur. [k. 120vb] De suppellectili dicitur.

Et quando vir moritur, tunc uxori oves presentari debent ad suppellectilia, ubicumque ierint. Anete, colcidre, vela, tecture curruum, olle picte etiam ad suppellectile pertinent.

[hasła: gerada, mąż, wdowa]

[95] De iuramento incolatus.

Nemo potest nec pro homicidio, nec pro vulneribus, nec pro aliquo debito suum iuramento probare incolatum.

[hasła: zabójstwo, zranienie, poddany]

[96] De iuramento pro malis verbis.

Ubi etiam vir iuramentum promiserit coram iudicio pro enormibus verbis aut depillatione, aut verberibus, aut effusione sanguinis, de quo solutus dimitti non potest, nisi voluntas fuerit iudicis et consensus.

[hasła: pupil, opiekun, lata sprawne, skarga, dobra, dziedzictwo, spadek, posiadanie, świadek]

[97] De tutoribus pupillorum.

Quando pupilli suum verum tutorem habere non poterint, eousque nullus ipsos ad aliquam responsivam iudicalem deducere potest, nisi prius ad annos pubertatis venerint. Et vir super alterum conqueritur quod sibi abedificaverit [s] aliquid de suis bonis aut hereditate, hoc ille possibilis obtinet, qui habet in possessione unica manu, nisi ipsum cum testimonio allocutus fuerit.

[hasła: przysięga, sąd, zniewaga, wola, zgoda, zranienie]

[98] [k. 121ra] De civibus Meydiburegensis.

Eousque cives Meydiburegenses veram accionem seu responsivam tenuerint et se coram suo domino pontifice et burgravio ac sculteto ad iusticiam exhibuerint circa ius civitatis, tunc nemo eos extra civitatem in alio iudicio occupare, seu contra eos agere in iudicio alieno etc.

[hasła: mieszczanin, Magdeburg, burgrabia, właściwość sądowa, prawo miejskie]

[99] De impedimento coram iudicio sequitur.

Nullus alterum debet impedire coram iudicio, postquam in iudicium bannitum fuerit cum iniuria, talibus impedimentis, que ipsum impedire possint in sua querela, sicut clamore aut turpiloquiis, aut ceteris insolenciis. Si hoc contra iusticiam fecerit, et si paciens ipsum protestaverit cum iudice et scabinis, extunc suam acquirit emendam et iudex acquirit suam penam.

[hasła: sąd wyłożony, skarga, przeszkoda, sprawiedliwość, sędzia, ławnik, nawiązka, kara sądowa, mulkta, kasztelan]

[100] De sculteto, si aliquem impedierit in iudicio.

Nunc attendatur super eo, si scultetus aliquem impedierit in iudicio et in sua querela, et si iusticiam non fecerit, et hoc sibi iniuste recusat. Si pro eo coram castellano aut avvocato impulsatus fuerit cum testibus, extunc cum testibus ipsum evadere oportet. Cum qualicumque testimonio super iudicem [k. 121rb] querulatum fuerit, tali testimonio ipsum iudicem evadere oportebit, sive sint scabini aut alii ^a—testes^a—astantes in iudicio. Si autem hoc coram iudicio bannito actum fuerit, tunc melius vinci potest testibus iure, quam ipse evadere possit. Si autem cedere voluerit a testimonio et ipsum inculpate pro suo scitu, de quo unica manu evadere potest. Quando querimonia coram avvocato super ipsum facta fuerit pro hac causa, pro eo respondere tenetur sine mora, ita quod ibi sit iudicium bannitum, quia ipsum ibi oportet esse presentem, nisi legale impedimentum ipsum occupaverit. Quod impedimentum statim oportet probare. Idem iudicium super eum ire debet, quod super illum ire debuit, pro eo nec recompensam, nec aliquid facere potest, si in hiis vincitur, ut iuris est. Si autem unus vir pro delicto in captivitatem publicam presentatus fuerit ad tenendum iure, si ipsum ammiserit aut si evaserit absque sua culpa ac negli[g]encia pro crimine, quod transit ad collum, pro eo solvet integram recompensam. Sin autem pro manu, tunc mediam solvit recompensam et hunc ipsum iuramento tacto sacramento iurare [k. 121va] oportet, ita si sibi parcere voluerit, quod absque omni sua culpa evaserit. Integra recompensa facit xviii talenta.

^a skreślone przez autora podstawy

[hasła: sołtys, skarga, sprawiedliwość, przestępstwo sądowe, uwolnienie od skargi, ławnik, sędzia, odpowiedzialność, przeszkoda, świadek, wójt, skazanie, dług, wina, przestępstwo, kradzież, zranienie, zabójstwo, podpalenie, kara śmierci, zapłata, wynagrodzenie, przysięga, kościół]

[101] De avvocato sequitur.

Nunc de avvocato attendatur, si non iuste iudicaverit, cum sibi querulatur, et hoc propter amorem aut propter munera, aut ob aliquam causam dimittit, vel si solus noxam fecerit iniustam, quod de iure facere non debuit, postquam ad iudicem ellectus sit ius confortare et iniurias suffocare. Si querela super ipsum in suo iudicio facta fuerit, tunc scultetus iudex esse debet super advocatum et per hoc cogitur cum sentenciis, quod ante ipsum oportet respondere, ut in posteris patebit. Petat advocatum surgere per sentenciam, quod super eum habeat querulare et per sentenciam petat, ut alium iudicem in suo loco et ipsum facere oportet. Et tunc locet scultetum, qui sibi iudicare debet simili modo, ut advocatus super scultetum iudicare debuit. Eodem modo scultetus iudicet advocatum. Idcirco advocatus iudicium ba[k. 121vb]nitum habere absque sculteto non potest, quia coram eo iure se debet exhibere, si super ipsum aliquis voluerit querulare. Si hoc iusticiam anno recusaverit, tunc domino terre iudicium vacat, quod habuit, et regi bannum, si persecutus fuerit cum veris sentenciis.

[hasła: wójt, skarga, wyrok niesprawiedliwy, sołtys, sędzia, odpowiedzialność, sąd wyłożony, rok i dzień, termin, sąd królewski]

[102] De obsidiis et quod femine stuprantur sequitur.

De obsidiis et quod femine stuprantur, et irruenciam domiciliorum burgravius iudicat et nullus alter nec scultetus. Si irruencia domicilii probabiliter potest ostendi cum vulneribus et cum vulneratis edificiis, [^a] si super hoc iudicem et homines, qui clamorem audierunt, habere potuerit testimonium, oportet desuper respondere cum duello, quam cum iuramento evadere possit.

^a *plama atramentu*

[hasła: napad na dom, przestępstwo nocne, przestępstwo za dnia, skarga, sąd, samosiódm, przysięga, współprzysiężnik, krewny, kara śmierci, prawo, gorący uczynek]

[103] De irruencia domicilii sequitur.

Si quis irruenciam domicilii fecerit nocte aut die, et si ille eum detinuerit in facto manifesto, et ipsum cum clamore ad |iudicum^a| iudicium perduxerit, si super eo homines, qui suum clamorem audierunt, habuerit metseptimus eorum suorum vicinorum, factum ostendere possit, cum iuris sit, illi ad collum transit. Sin autem manifestum factum ostendi non [k. 122ra] potest, extunc ille propius est evadere metseptimus, quam eum vinci possit.

^a *skreślone przez autora podstawy*

[hasła: zasadzka, gwałt, napad na dom, burgrabia, rana, sędzia, odpowiedzialność, pojedynek sądowy, przysięga]

[104] De tenenda |querela^a| querela contra |contra^a| iudicio sequitur.

Qui si vir querelam suam tenere promiserit, et si medio tempore concordia facta fuerit, extunc pro eo non plus ammittit, nisi iudici dat suam penam.

^a *skreślone przez autora podstawy*

[hasła: skarga, ugoda, kara sądowa, mulkta, sędzia]

[105] De debitis ex parte patris.

Si vir conquerulatur super alterum pro debito, quod sibi a patre suo teneantur, ipse debet super eo certificari, ut iuris est |ut iuris est^a|. Sin autem iurare voluerit, quod pater suus debitum persolverit, hoc ipsum oportet facere metseptimus post manum mortuam. Sin autem dixerit, quod ipsum solus persolverit, hoc iurabit metseptimus.

^a *podkropkowane w sensie skreślenia przez autora podstawy*

[hasła: skarga, dług, ojciec, prawo, zapłata, samosiódm, przysięga, współprzysiężnik, samotrzeć]

[106] De his, qui dampnum faciunt pecudis. Sequitur.

Si aliquis habuerit equum aut canem aut aliud pecus quidcumque, quod loquela careat, et noxam sive dampnum fecerit, sin autem dicit suum non esse dampno perpetrato, sibi in suo iure non nocebit.

[hasła: koń, bydło, szkoda, prawo]

[107] De eo, qui cives suos spoliat. Sequitur.

Si aliquis spoliaverit cives suos, $\vdash q^a \vdash$ qui proprium, feodum aut hereditatem intra municipale habeat et si hoc non prehabita querela [k. 122rb] faciet aut dominum terre et suum iudicem, illi sua edificia debent adiudicari supra curiam et seccari, et illa edificia erunt communia, omnibus publicantur hominibus. Sin autem edificium iudicialiter fiscatum fuerit, ita quod ibi puella aut femina stuprata fuerit intra illud edificium, debet resecari et abinde nullas duci.

^a *skreślone przez autora podstawy*

[hasła: własność, lenno, dziedzictwo, mieszczanin, sędzia, budynek, konfiskata, kobieta, dziewczyna, gwałt]

[108] De iuramento Iudeorum.

Hoc est illud iudicium et illud iuramentum, cum quo aut per quod Iudeus iurare sive evadere debet Christianum, quod scriptum est in iure imperatoris. Si lapsus ter fuerit, totidem fertonem ammittit. Et si quarto manet in causa reus, tunc dicit ille, qui sibi predicit iuramentum: “Ego te moneo, N., per has tres litteras et per hanc legem, quam dedit Moysi in tabula lapida in monte Sinaÿ, quod liber iste aut hoc rodale verum ac iustum sit, super quem aut tu^a, Iudee, iurare debes huic viro .N. pro tali culpa sive causa pro qua te ad iudicum deduxerit”. Et sic tunc iurare debet, ut sequitur.

^a *pierwotnie tui*

[hasła: przysięga, Żyd, Chrześcijanin, prawo cesarskie, Mojżesz, Synaj]

[109] Quod si tu in hac causa reus es, qua te hic idem Christianus vir inculpat, [k. 122va] quod te Deus adiuvet. Idem Deus, qui celum et terram creavit, aerem et rorem, montes

cum vallibus, frondes, flores ac gramina. Et si sis reus, quod terra absorbeat, que Dathan et Abyron absorbuit, et si reus es, quod venenum et gutta ac lepra invadat, que precibus Elizey Naaman Syrum dimisit et Iezsi invasit. Et si reus fueris, quod te ignis comburet celestis et caducus invadat morbus, et sanguinis invadat fluxus. Et si reus es, quod tu pereas in tua anima et in tuo corpore et in tuis rebus. Et tibi accident, ut uxori Loth, que transmutata cum effigiem salis, dum Sodoma perit et Gomorra. Et si reus fueris, quod ad sinum Abrahe nunquam pervenies, et nunquam ad resurreccionem pervenies, ubi Christiani, Iudei et gentiles ante Creatorem omium rerum resurgent. Et si reus fueris, quod te lex deleat, quam Deus dedit in monte Synay, quam Deus solus suo scripsit digitto super lapideam tabulam, et te confundat omnis scriptura, que scripta est in |libris ^a| Quinque Libris Moysi. [k. 122vb] Et si tuum iuramentum iustum et mundum fuerit, quod te deleat Adonay et sua deitatis potencia.

^a skreślone przez autora podstawy

[hasła: przysięga, Żyd, Chrześcijanin, powód, Sodoma, Gomora, Lot, Mojżesz, Synaj, Datan, Abiram, Elizeusz, Naaman, Jozue]

[110] De iudicio super imperatorem.

Nunc attendatis, quis imperatorem iudicare debeat, et si ex hiis tribus premissis in aliquo convictus fuerit. Hoc facere debet Sacri Imperii Roemensis palatinus, qui imperatori ac Inperio ex arbitrio positus fuerat. Simili modo, ut palatinus debet imperatorem iudicare, eodem modo iudicet burgravius marchionem pro suo excessu, et scultetus burgravium.

[hasła: palatyn reński, marchia, burgrabia, sołtys, cesarz]

[111] De mercatoribus.

Extunc mercatores dicebant ad imperatorem, quod libenter scire vellent, in quo permanere possent. Tunc indicavit ipsos imperator ad aquas navipotentes et hoc cum consilio Romanorum, quod ibi civitates firmas edificarent cum muris et turribus. Tunc plus dicebant imperatori, quod libenter scire vellent, quo iure stare deberent. Extunc inperator dedit ipsis tale ius, quale cottidie in sua curia habere solebat. Et hoc confirmavit [k. 123ra] eis cum consilio Romanorum et cum veridicis signis. Et suam manum exhibuit etc.

[hasła: kupiec, cesarz, rzymianin]

[112] De civitate Meydiburk.

Nunc attendatis de civitate Meydiburk. Cum primo Meydeburk fuit locatum seu fundatum imperatoris Octonis Magni consilio, et cum terre arbitrio, et stabilitum fuit in suo iure, sicut nunc tenet municipali secundum consuetudinem antiquorum, idcirco utraque utitur uno iure. Eapropter omnes de Polonia et Bohemia, qui sub iure locati sunt Theutunico et de marchia et Mysynensi provincia, hii omnes ius suum in Hallis recipere debent, et de civitatibus, que in hiis districtibus locati sunt. Et si sententiam ignoraverint aut defectum habuerint in una sententia, hoc oportet in Meydiburk querere. Idcirco, quia omne municipale protegit, quod iure terrestri fieri non potest, quod cum reprobata sententia de marchia comitatum trahi possit, que marchio secundum suum proprium arbitrium iudicat, quod comes aut personam gratiam non facit, sed iudicat sub banno regio. Hoc idem fit in omnibus civitatibus, ubi bannum regium est, quod vir demeretur tria talenta iudici feodato sub banno regio. Sin autem iudicatur sub banno regio, [k. 123rb] tunc sculteto demerentur octo solidi de iudicio cum sententiis scabinorum. Idem fit burgravio. Scabini undecem esse debent, et scultetus duodecimus^a, quia burgravius primam sententiam diffinire debet. Quia burgravius ullum bannitum iudicium absque sculteto habere potest, nec scultetus ab hiis undecem scabinis.

^a w rkp. xiius

[hasła: miasto, Magdeburg, Otto Wielki, prawo niemieckie, zwyczaj, Halle, Polska, Czechy, Miśnia, Marchia Łużycka, wyrok, skarga, sąd królewski, sołtys, sędzia, ławnik, burgrabia, sąd wyłożony]

[113] De reprobacione sentenciarum.

Nunc attendendum est, si^a in Meydiburk reprobaretur sententia, quo aut ubi eam querere et invenire deberent. Ipsi debent se trahere in Starthow, ultra esse [s], et ibi accipient quatuor seniores viros, quos ibi invenire poterint. Hoc idcirco, quia diucius stetit, quam Meÿdiburk, et cesar a tempore diuturno ducatum ex eo constituit, et omnes uno eodem iure constricti sunt. Tunc trahunt cum eisdem quatuor senioribus, quos de Schartowo duxerunt et invenerunt, redeunt in Meydiburk ante palacium ad curiam, que imperatoris Octonis Ruffi fuerat, qui palacium ipsis formaverat, et in sive summi sive compli, ut in premissis patet et in sequentibus parebit, quia continue pro reprobata sententia ad Imperium etc.

^a dopisane przez autora podstawy na marginesie, znak wstawienia

[hasła: Magdeburg, apelacja, odwołanie, Łaba, Schartau, starszy, cesarz, Otto, Otto Rudy, wyrok]